

Witold Jemielity

Funkcja kapituły katedralnej i kolegiackiej w XX wieku na przykładzie diecezji łomżyńskiej

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 19/3-4, 113-121

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. WITOLD JEMIELITY

FUNKCJA KAPITUŁY KATEDRALNEJ I KOLEGIACKIEJ W XX WIEKU. NA PRZYKŁADZIE DIECEZJI ŁOMŻYŃSKIEJ

Bullą *Vixdum Poloniae Unitas* z 28 X 1925 r. Pius XI erygował diecezję łomżyńską. W skład jej weszła część byłej diecezji augustowskiej czyli sejneńskiej i trzy dekanaty z diecezji płockiej. W nowopowstałej diecezji znalazło się 130 kościołów parafialnych, 7 sine cura animarum, 223 kapłanów i 520 232 wiernych.¹ Obecnie diecezja ta obchodzi swoje 50-lecie istnienia.

Dekret wykonawczy do bulli przewidywał utworzenie kapituły łomżyńskiej; miało to nastąpić w najbliższym czasie przez osobny dekret. Wydała go 8 I 1926 r. kongregacja konsystorialna w Rzymie i przekazała nuncjuszowi L. Lauri w Warszawie. Ten w lutym przesłał dekret biskupowi R. Jałbrzykowskiemu. Dnia 14 IV t.r. ordynariusz odebrał przysięgę od 4 nowomianowanych prałatów: dziekana, archidiakona, kustosa i scholastyka, od 8 kanoników, oraz dokonał instalacji w katedrze łomżyńskiej.²

Pius XI wyraził też 26 III 1926 r. zgodę na utworzenie kapituły kolegiackiej sejneńskiej. Nuncjatura warszawska upoważniła biskupa łomżyńskiego do wprowadzenia z dniem 1 IX t.r. w życie dekretu rzymskiego. R. Jałbrzykowski już jako arcybiskup wileński 1 IX 1926 r. instytuował w Łomży nową kapitułę a 14 IX t.r. administrator diecezji W. Błażewicz dokonał w Sejnach jej instalacji. Kapituła sejneńska składała się również z 4 prałatów: dziekana, archidiakona, kustosa i scholastyka, oraz z 8 kanoników.³

Dekret kongregacji konsystorialnej ze strycznia 1926 r. przewidywał, że w skład kapituły wejdą w pierwszym rzędzie członkowie kapituły katedralnej sejneńskiej, którzy pozostali w granicach Rzeczypospolitej. Rzeczywiście 6 jej członków weszło w skład kapituły katedralnej łomżyńskiej, 1 do kapituły kolegiackiej sejneńskiej i 1 zatrzymał tytuł honorowy. Również kapituła pułtуска (z diecezji płockiej) posiadała w nowej diecezji 7 członków. Z tych 3 zna-

¹ W. Jemielity, *Powstanie diecezji łomżyńskiej*. Schematyzm jubileuszowy diecezji łomżyńskiej, Łomża 1975, s. 7 n.

² Dekret, Rzym 8 I 1926. ADE (Archiwum Diecezjalne w Łomży), Kapituła katedralna łomżyńska 1935—1975.

³ Dekret, Rzym 26 III 1926. Nuncjatura, Warszawa 16 VIII 1926. ADE, Kapituła kolegiaty sejneńskiej.

leżli się w kapitule kolegiackiej sejneńskiej, pozostali zachowali tylko dawny honorowy tytuł.⁴

Niesposób przedstawić tutaj dane biograficzne poszczególnych członków obu kapituł; to mogłoby zainteresować jedynie społeczność diecezji łomżyńskiej. Spróbujmy raczej dokonać spostrzeżeń ogólnych. Najpierw omówimy kapitułę katedralną łomżyńską, następnie kapitułę kolegiacką sejneńską.

W kapitule katedralnej łomżyńskiej w okresie minionego 50-lecia było 37 kanoników honorowych, 28 gremialnych i 15 prałatów. Kanonicy honorowi w chwili nominacji piastowali następujące urzędy: rektor seminarium 2, profesor seminarium 5, profesor i urzędnik kurii 1, proboszcz i dziekan 10, proboszcz i wicedziekan 6, proboszcz, prefekt gimnazjum 1, emeryt 1, księży przebywający stale za granicą 6. Kanonicy gremialni: biskup 1, rektor seminarium 2, profesor 6, profesor, urzędnik kurii i sądu biskupiego 2, urzędnik kurii 1, proboszcz i dziekan 11, proboszcz 4, dyrektor domu emerytów 1, redaktor 1, prokurator seminarium 1. Prałaci: biskup 4, wikariusz generalny 2, proboszcz i dziekan 7, emeryt 1, profesor gimnazjum 1.

Średnia wieku kanoników honorowych w chwili nominacji wynosi 57,6 a lat kapłaństwa 32,8. Średnia wieku kanoników gremialnych w chwili nominacji — 54,3 a lat kapłaństwa 28,8. Średnia wieku prałatów w chwili pierwszej nominacji — 58,8 a lat kapłaństwa 35,8.

Pośród 37 kanoników honorowych jest: 7 magistrów (wiek 50,5, kapłaństwa 26,7), 9 doktorów, wszyscy po 1948 r. (wiek 53,5, kapłaństwa 29,2). Średnia wieku pozostałych kanoników honorowych wynosi 61,7, lat kapłaństwa 36,4. Na 28 kanoników gremialnych przypada 6 magistrów (wiek 47,1, kapłaństwa 23,6), 9 doktorów (wiek 47,7, kapłaństwa 23). Średnia wieku pozostałych 61, kapłaństwa 37,3. Na 15 prałatów jest 5 magistrów (wiek 53, kapłaństwa 28,8), 3 doktorów (wiek 59, kapłaństwa 33,7). Średnia wieku pozostałych 62,9, kapłaństwa 39.

W niektórych nominacjach biskupi wyrażali powód awansu. Na 37 kanoników honorowych jest o tym wzmianka w 27 dekretach: praca duszpasterska 6, praca duszpasterska i wzorowe życie 2, praca duszpasterska i dziekańska 2, praca duszpasterska i wierność wskazaniom episkopatu 3, praca duszpasterska i społeczna 1, praca kapłańska i pomoc materialna dla diecezji od księży z zagranicy 5, troska o świątynię, praca duszpasterska i oświatowa 1, praca profesorska i wychowawcza 4, praca profesorska i duszpasterska 1, praca w kurii i w diecezji 1, praca prefektowska 1. Na 28 kanoników gremialnych jest wzmianka o powodzie awansu w 9 nominacjach:

⁴ *Elenchus cleri dioecesis sejnensis seu łomżensis* 1925. *Elenchus cleri dioecesis łomżensis* 1926, 1927.

praca duszpasterska i uznanie społeczeństwa 3, praca profesorska i wychowawcza 2, praca profesorska, w kurii i sądzie biskupim 2, praca profesorska, kapelana biskupiego i głoszenie kazań 1, zdecydowana postawa kapłańska i praca duszpasterska 1. Na 15 prałatów w 3 nominacjach: godność biskupa sufragana 2, praca duszpasterska 1.⁵

Uprawnienia i obowiązki kapituły katedralnej określa prawo kanoniczne, m. in. kan. 391 § 1 głosi, że kanonicy biorą udział w uroczystych nabożeństwach katedralnych, służą radą i pomocą ordynariuszowi diecezji, a po jego śmierci wybierają wikariusza kapitulnego do czasowego zarządu diecezją.

W bulli powołującej kapitułę łomżyńską papież uwalnia jej członków od stałego pobytu przy katedrze; mogą przebywać przy swoich parafiach. Gromadzą się wspólnie jedynie na odpusty NMP Królowej Korony Polskiej i św. Michała Archanioła. Wówczas biorą udział w nabożeństwie a po południu obradują (szczególnie po drugim z odpustów). Z zachowanych protokółów sesji wynika, iż członkowie kapituły najczęściej interesują się stanem katedry i jej upiększeniem, wyrażają zgodę na propozycje ordynariusza w sprawie odłączenia wiosek od jednej parafii do innej, czy też mianowania sędziów prosynodalnych, delegatów do spraw nauczania i wychowania, do spraw gospodarczych seminarium duchownego, wyrażają się też za przyjęciem przedstawionych kandydatów na kanoników. Oprócz normalnych, przewidzianych uprzednio sesji odbywają się nadzwyczajne. Dotyczy to szczególnie wyboru wikariusza kapitulnego. Trzykrotnie skorzystała kapituła ze swych uprawnień w tym względzie: po przejściu R. Jałbrzykowskiego na stolicę wileńską (wybrała W. Błazewicza), po śmierci St. Łukomskiego (wybrała sufragana P. Cz. Rydzewskiego) i po śmierci Cz. Falkowskiego (wybrała sufragana A. Mościckiego). Następnego lub najbliższego dnia po sesji odprawia się w katedrze nabożeństwo żałobne za zmarłych członków kapituły.

W pozostałe niedziele i święta roku kościelnego obowiązek uczestniczenia w nabożeństwach katedralnych spoczywa na prałatach i kanonikach przebywających stale w Łomży. Przed wojną i zaraz po niej jeden z kanoników odprawiał nieszpory w przeddzień oraz sumę i nieszpory w samo święto i niedzielę, głosił też kazanie. Główny ołtarz był wówczas zastrzeżony dla przedstawiciela kapituły. Obecnie zanikły nieszpory a sumę odprawiają najczęściej wikariusze katedralni. Przedtem istniała też namiastka modlitwy chórowej, oprócz nieszporów. Przed sumą kanonik odmawiał wspólnie z alumnami seminarium godzinę kanoniczną tercję. Obecnie ta praktyka nie istnieje. Przed 1939 r. przedstawiciel kapituły zawsze pełnił swoją powinność, zaś po wojnie wynikły trudności. Wyrazem ich

⁵ ADŁ, Akta osobiste poszczególnych członków kapituły.

jest dyskusja na sesjach. W 1947 r. przypomniano, iż „celem kapituły katedralnej jest służyć pomocą i radą Jego Ekscelencji i odprawiać nabożeństwa katedralne lub uświetniać je swoją obecnością”. Czytamy dalej w protokóle sesji, iż w dawnej kapitule katedralnej sejneńskiej jej członkowie kolejno odprawiali nabożeństwa i głosili kazania, kto zaś nie mógł przybyć opłacał uchwalone honorarium. Po dyskusji odłożono wniosek do następnego zebrania. W 1948 r. podjęto dyskusję, lecz „tej sprawy nie ustalono”. Dyskusję na ten temat wznowiono jeszcze w związku z opracowaniem statutu, o czym powiemy.

Podczas uroczystych nabożeństw członkowie kapituły przywdzieją strój chórowy. Papież przyznał im prawo do noszenia rakiety (ozdobnej komży) z mantoletem albo kapy z trenem, do pierścienia poza mszą św. i do distinctorium, które z jednej strony posiada wizerunek NMP Niepokalanego Poczęcia a z drugiej orła białego z monogramem papieża Piusa XI. Pierwsi członkowie kapituły zakupili owe przedmioty. Istniała wszakże obawa, iż po ich śmierci spadkobiercy wszystko przejmą a nowomianowani kanonicy znów będą zabiegać o kupno oznak swej godności. Dlatego uchwalono, by każdy z członków przekazał kapitule swoje insygnia (distinctorium, pierścień, mantolet i pas). Kapituła wypożyczając insygnia nowomianowanym kanonikom zobowiązywała ich do odprawienia w intencji poprzedników mszy św. gregoriańskich.⁶ Prawo do tegoż ubioru chórowego posiadają i kanonicy honorowi.

Kapituła winna posiadać statuty. Opracowanie ich powierzono przed wojną trzem kanonikom. Ci złożyli gotowy tekst biskupowi St. Łukomskiemu. Dla bliżej nieznanego powodów ordynariusz nie zatwierdził statutów. Jego następca Cz. Falkowski polecił kapitule opracować statuty i przedstawić mu je do zatwierdzenia. Na sesji w 1950 r. wyrażono życzenie, by wyłoniona komisja odszukała poprzednio ułożone statuty i uzupełniła je. Po roku członkowie kapituły łomżyńskiej uznali, iż opracowując statuty należałoby zapoznać się z podobnymi innych kapituł. Po następnym roku przystąpiono na sesji do czytania wszystkich 134 paragrafów projektowanego statutu. Dłuższą dyskusję wywołał paragraf 94 z powodu zagadnienia, czy kanonicy pozostający na parafiach obowiązani są przybywać do Łomży dla odprawiania kolejno nabożeństw w katedrze. Podniesiono trudności techniczne wypełnienia tego obowiązku, potrzeby duszpasterskie własnych parafii, trudności z zamieszaniem i utrzymaniem w Łomży. W 1955 r. główny redaktor statutów powiadomił zebranych na sesji, iż w danej chwili statuty kapitulne nie mogą być zatwierdzone. W latach następnych nie wracano do tej sprawy. W 1967 r. dokonano przesunięć w kapitule

⁶ ADŁ, Księga protokółów kapituły łomżyńskiej.

„na podstawie statutów kapituły (katedralnej) sejneńskiej”.⁷ Kapituła łomżyńska nie posiada więc własnych statutów.

Z godnościami kościelnymi łączyło się uposażenie. Sprawę tę regulował konkordat z 1925 r. W aneksie do artykułu XXIV czytamy, iż uposażenia przydzielane Kościołowi katolickiemu przez Państwo będą obliczane miesięcznie według bieżącej mnożonej dla urzędników państwowych, m. in. członkowie kapituł katedralnych i kolegiackich 600 punktów.⁸ Owe 600 punktów odpowiadało w całym okresie międzywojennym 252 zł miesięcznie. W 1928 r. biskup St. Łukomski pisał, iż członkowie kapituły łomżyńskiej „składają trzecią część dochodów na potrzeby katedralne i duszpasterskie”.⁹ Ponadto kanonicy spoza Łomży wynagradzali współkolegę, który za nich odprawiał nabożeństwa w katedrze. Ten otrzymywał za nieszpory 5 zł, za sumę 10 zł, za kazanie 10 zł, za każdorazowe nabożeństwo majowe i październikowe 10 zł. Jeden z kanoników notował obecność kanoników podczas nabożeństw w stallach, za co również otrzymywali oni wynagrodzenie lub w razie nieobecności potrącenie z pensji.¹⁰ Kanonicy honorowi byli pozbawieni pensji rządowej.

Przejdźmy teraz do kapituły kolegiackiej sejneńskiej. W okresie minionego 50-lecia było łącznie 24 kanoników honorowych, 37 gremialnych i 15 prałatów. Kanonicy honorowi w chwili nominacji piastowali urzędy: proboszcz i dziekan 5, proboszcz i wicedziekan 6, proboszcz 10, emeryt 3. Kanonicy gremialni: proboszcz i dziekan 14, proboszcz i wicedziekan 6, proboszcz 6, profesor seminarium 4, pracownik kurii 3, dyrektor gimnazjum 1, prefekt gimnazjum 1, prokurator niższego seminarium 1, redaktor 1. Prałaci przy pierwszej nominacji: proboszcz i dziekan 8, proboszcz 2, pracownik kurii 2, profesor seminarium 1, dyrektor gimnazjum 1, emeryt 1.

Oto wymienione w nominacji powody awansu. Wśród kanoników honorowych są dane dla 18-tu: praca duszpasterska, budowa świątyni i jej remont 9, praca duszpasterska 6, 50-lecie kapłaństwa 3. Dla kanoników gremialnych są dane dla 15-tu: praca duszpasterska 9, praca duszpasterska i troska o świątynię 3, praca w kurii 2, prokurator w seminarium mniejszym 1. O prałatach są dane o 4-ech: praca w kurii 1, praca duszpasterska 2, organizacyjne zalety 1. Średnia wieku kanoników honorowych w chwili nominacji wynosi 62,3 a lat kapłaństwa 36. Średnia wieku kanoników gremialnych — 53,4, kapłaństwa 28,3. Średnia wieku prałatów przy pierwszej nominacji — 62,4, kapłaństwa 37,5.

⁷ Tamże.

⁸ St. Łukomski, *Konkordat*, Łomża 1934, s. 235.

⁹ St. Łukomski, *Łomża 27 IX 1928*. ADŁ, Akta kapituły sejneńskiej.

¹⁰ Wywiad przeprowadzony 3 III 1975 z ks. J. Czajkowskim.

Na ogólną liczbę 64 kanoników i prałatów (niektórzy awansowali z honorowych na gremialnych, ci na prałatów) jest 5 doktorów, 10 magistrów, 49 bez stopni naukowych. Wśród 24 kanoników honorowych jest tylko jeden magister. Wśród 37 kanoników gremialnych jest 5 doktorów (średnia wieku 43, kapłaństwa 19), 9 magistrów (wiek 44,8, kapłaństwa 26). Średnia wieku pozostałych kanoników wynosi 59,4, kapłaństwa 31,3. Wśród 15 prałatów jest 2 doktorów i 1 magister. Ich średnia wieku wynosi 51, kapłaństwa 27,7, gdy pozostałych prałatów 65,3, kapłaństwa 36, 8. Można jeszcze wyróżnić kanoników gremialnych przed 1939 r. i po wojnie. Do 1939 r. było w sumie 13 kanoników, w tym 4 doktorów, 7 magistrów i 2 bez stopni naukowych. Pośród nich 9-ciu było pracownikami kurii i seminarium, 4 proboszczami i dziekanami. Średnia wieku pierwszych wynosiła 38,7, kapłaństwa 15,4 lat, drugich zaś 49,1, kapłaństwa 24,2. Natomiast po wojnie na 24 kanoników jest 1 doktor i 2 magistrzy. Średnia wieku owych trzech wynosi 50 lat, kapłaństwa 25,3; średnia wieku pozostałych wynosi 59,2, kapłaństwa 33,9.¹¹

Głównym i prawie jedynym zadaniem kapituły kolegiackiej jest podniesienie świętości nabożeństw w kolegiacie. Tymczasem papież w dekrecie erekcyjnym uwalnia członków kapituły sejneńskiej od obowiązku rezydencji; mogą przebywać przy swoich parafiach. Na pierwszej sesji w 1926 r. kanonicy postanowili, iż w miarę możliwości będą przybywać do kolegiaty na większe święta i uroczystości, obowiązkowo zaś wszyscy na odpust Nawiedzenia Matki Boskiej, w początkach lipca; tegoż dnia odbędzie się doroczne posiedzenie. W rok potem ustalono, iż za nieusprawiedliwioną w tym dniu nieobecność winny wniesie 100 zł do kasy kapitulnej. W 1933 r. uściślono, iż każdy nieobecny bez względu na motywy usprawiedliwienia zapłaci tę sumę, „ponieważ jednorazowe zbieranie się całego gremium kapituły na uroczystość Nawiedzenia NMP jest dotychczas jedynym obowiązkiem kapituły”. W trzy lata potem obniżono stawkę do 50 zł. Z protokółów sesji wynika, iż członkowie kapituły interesują się stanem kolegiaty i omawiają wewnętrzne sprawy swojej instytucji. Nie wnikają zaś w sprawy diecezji, ponieważ to przekracza ich kompetencje.

Przed 1939 r. sesje kapituły odbywały się regularnie, corocznie w odpust Nawiedzenia NMP.¹² Po wojnie ta regularność zanikła. Sejny znajdują się na krańcu diecezji a komunikacja z tym miasteczkiem była nienajlepsza. Po wojnie weszli do kapituły, jak widzieliśmy, starsi kapłani, bardziej wrażliwi na trud podróży. Nadto dosyć często spotykamy nieobsadzanie wolnych miejsc po zmarłych kanonikach; w 1970 r. biskup mógł jednorazowo mianować aż 5 ka-

¹¹ ADŁ, Akta osobiste poszczególnych członków kapituły.

¹² ADŁ, Protokoły sesji kapituły kolegiackiej.

noników gremialnych (i 6 honorowych). Odpadł też motyw materialny przy gromadzeniu się na sesje. Remont kolegiaty w ostatnich latach nie stwarzał również warunków do uroczystych nabożeństw. W pozostałe niedziele i święta nabożeństwa w kolegiacie odprawiali w miarę możliwości miejscowi członkowie kapituły. Przebywali oni w Sejnach jako profesorowie gimnazjum im. św. Kazimierza i wychowawcy małego seminarium; w 1939 r. szkoła i zakład przestały istnieć. Nadal miejscowy proboszcz jest najczęściej kanonikiem.

Podczas uroczystych nabożeństw członkowie kapituły przywdziewają strój chórowy. Składa się na niego rokieta z mantoletem koloru czarnego, pierścień i distinctorium, które z jednej strony posiada wizerunek Nawiedzenia NMP a z drugiej orła białego z monogramem papieża Piusa XI. Nadto w 1946 r. biskup St. Łukomski uzyskał u Stolicy Apostolskiej dla kapituły kolegiackiej przywilej na używanie pasa fioletowego i tegoż koloru pomponika na czarnym birecie.¹³

Od początku kapituła wykazała zainteresowanie statutami dla swojej instytucji. Delegowani przez kapitułę kanonicy ułożyli je i przedstawili ordynariuszowi. Biskup St. Łukomski przejrzał, poczynił poprawki, ale dla bliżej nieznanego powodów statutów nie zatwierdził. Skoro w 1954 r. następny ordynariusz zjawił się na sesji w Sejnach, prepozyt kapituły prosił go o zatwierdzenie statutów. Cz. Falkowski przyrzekł rozpatrzyć tę sprawę i załatwić pozytywnie, wszakże przyrzeczenia nie dotrzymał.¹⁴ Kapituła sejneńska nie posiada więc zatwierdzonych statutów.

Mówiliśmy, iż członkowie kapituły przed wojną otrzymywali 252 zł miesięcznie. Przed 1939 r. też biskup mianował kanonikami sejneńskimi profesorów seminarium i pracowników kurii właśnie ze względu na ową pensję, pomimo oporu ze strony kapituły kolegiackiej. W 1929 r. na przykład St. Łukomski zamierzał mianować kanonikiem ks. Cz. Rydzewskiego sekretarza kurii; liczył on zaledwie 36 lat życia i 12 lat kapłaństwa. Kapituła uczyniła spostrzeżenie, iż dawniej na tę godność wynoszono kapłana starszego i zasłużonego dla diecezji. Obecnie zaś kanonikat ma jakoby służyć raczej dla uzupełnienia niewystarczających środków utrzymania dla początkującego sekretarza kurii. W odpowiedzi ordynariusz zaznaczył, iż zapytywał tylko o osobę kandydata zatem druga część pisma kapituły wykracza poza ramy jej kompetencji.¹⁵

¹³ St. Łukomski do J. Złotkowskiego. Łomża, 17 II 1946. ADŁ, Akta kapituły sejneńskiej.

¹⁴ H. Bagiński, Łapy 20 IX 1951. Sesja 5 VIII 1954. ADŁ, Kapituła kolegiaty sejneńskiej 1951—1975.

¹⁵ St. Łukomski do J. Złotkowskiego i odwrotnie. Łomża, 8 IV i 23 IV 1929. Kulesze, 21 IV t. r. ADŁ, Kapituła kolegiaty sejneńskiej, personalia 1928—1975.

Z przytoczonych wyżej danych wynika, iż do kapituły katedralnej wchodził księża piastujący bardziej odpowiedzialne urzędy i w większej liczbie ze stopniami naukowymi. Przed 1939 r. z racji uposażenia biskup obdarzał profesorów seminarium i pracowników kurii kanonią sejneńską, lecz i z tych 2 doktorów i 5 magistrów z chwilą zaistnienia wakansów przeniosło się do kapituły łomżyńskiej. Dalszych 5 kanoników sejneńskich przyjęło godność w kapitule katedralnej chociaż z tych 4 zachowali i pierwszy równorzędny tytuł. Co więcej jeden kanonik honorowy łomżyński po nominacji na prałata sejneńskiego zachował i dawny tytuł, zaś inny prałat tejże kapituły przyjął kanonię honorową łomżyńską.

Przed 1939 r. tylko prałaci i kanonicy gremialni otrzymywali pensję. W tym czasie spotykamy rzadko kanoników honorowych. Ich liczba wyraźnie wzrasta po wojnie, zwłaszcza w ostatnich latach. Wzrasta też liczba kapłanów zatrudnionych w diecezji. W 1927 r. było ich 228, w tym 25 kanoników obu kapituł (1 honorowy łomżyński) co daje 10,9% wyróżnionych; nadto z byłej kapituły sejneńskiej 2 i z byłej kapituły pułtuskiej 2, razem 29 wyróżnionych czyli 12,7%. W 1939 r. na 292 kapłanów przypada 27 kanoników (5 honorowych łomżyńskich), czyli 9,2%; są nadto 2 dawni kanonicy sejneńscy, 1 pułtuski, 5 prałatów papieskich, 3 tajnych szambelanów i 1 prototariusz apostolski, razem 13,3% wyróżnionych. W 1950 r. na 229 kapłanów jest 23 kanoników (4 honorowych łomżyńskich i 2 sejneńskich) — 10%, nadto 3 prałatów papieskich i 1 tajny szambelan — 10,2%. W 1975 r. na 356 księży przypada 45 kanoników (12 honorowych łomżyńskich i 9 sejneńskich) — 12,6%, nadto 6 prałatów papieskich i 1 tajny szambelan — 14,6% wyróżnionych.¹⁶ Trudno jest porównywać ów procent z innymi diecezjami w Polsce, jako że tam spotykamy godności nieznanne w omawianej diecezji np. odznaczonych przywilejem rakiety i mantyletu. W sąsiedniej diecezji płockiej na 462 kapłanów diecezjalnych jest wyróżnionych 109, czyli 23,2%; w archidiecezji warszawskiej na 876 księży diecezjalnych 188 — 21,3%.¹⁷

Mówiliśmy, iż celem kapituły katedralnej jest uświetnianie nabożeństw katedralnych, służenie pomocą i radą ordynariuszowi, oraz wybór wikariusza kapitulnego. Członkowie kapituły osiadli na parafiach nie mogli spełniać pierwszego zadania; służenie radą ograniczało się najczęściej do wyrażenia zgody na propozycje ordynariusza w sprawach przewidzianych prawem kanonicznym; wyboru wikariusza kapitulnego dokonała kapituła trzykrotnie. Praktycznie więc nominacja na członka kapituły jest wyrazem uznania ze stro-

¹⁶ *Elenchus cleri saecularis ac regularis dioecesis łomżensis* 1927, 1939, 1950. *Schematyzm jubileuszowy diecezji łomżyńskiej* 1975.

¹⁷ *Rocznik diecezji płockiej* 1972. *Rocznik archidiecezji warszawskiej* 1973.

ny władzy diecezjalnej a przed 1939 r. dochodził i wzgląd materialny. Bardziej jeszcze uwidacznia się to w przynależności do kapituły kolegiackiej. Jej głównym celem jest uświetnianie nabożeństw w kościele kolegiackim, tymczasem kanonicy nawet raz do roku z trudem gromadzą się na wspólną sesję. Obie kapituły nie posiadają też zatwierdzonych statutów.

Sobór Watykański II przewidział dalsze istnienie w Kościele kapituł, może w innej formie. W dekrete o pasterskich zadaniach biskupów nr 27 czytamy: „Do współpracowników biskupa w zarządzie diecezją zaliczają się również ci kapłani, którzy tworzą jego senat i radę, zespół konsultorów lub inne rady zależnie od warunków różnych miejsc lub ich charakteru. Instytucje te, zwłaszcza kapitułę katedralną, należy w miarę potrzeby poddać reorganizacji przystosowanej do dzisiejszych wymagań”.

LA FONCTION DU CAPITULE CATHÉDRAL ET COLLÉGIAL EN XX SIÈCLE SUR L'EXEMPLE DU DIOCÈSE DE ŁOMŻA

(R É S U M É)

Le diocèse de Łomża a été érigé 28 X 1925 a. par le pape Pii XI avec la bulle „Vixdum Poloniae Unitas”. Ce diocèse forment la part du diocèse d'Augustow ou de Sejny et trois décanats du diocèse de Płock. Dans le diocèse de Łomża il y a deux capitules: cathédral in Łomża et collégial in Sejny. Chaque de capitule compte 4 prélats et 8 chanoines. Les membres du capitule cathédral exercent plus responsables charges et dans plus nombre possèdent des titrés scientifiques que du capitule collégial. Les prélats et les chanoines habitent dans leurs paroisses et rarement assistent a offices in Łomża ou in Sejny. Ce conseil de l'évêque peu exercet une influence sur l'administration du diocèse. Les deux capitules n'ont pas même de statuts confirmés. Alors la nomination à un prélat ou un chanoine est une façon du concideration dans le diocèse. Avant 1939 a. les membres du capitule ont eu aussi un traitement.